

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ТА ОБОРОННО-ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

EVALUATION OF DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION MILITARY-TECHNICAL AND MILITARY-INDUSTRIAL POLICY OF UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

УДК 33:338

Отенко І.П.

д.е.н., професор кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
Вінник І.
аспірант кафедри фінансів і економічної безпеки, обліку та аудиту Харківська національна академія міського господарства імені О.М.Бекетова

Функціонування оборонної промисловості України останнім часом за умови загострення зовнішньої агресії набуває критичної оцінки. Через надмірну політизацію і конфліктний характер відносин у сфері оборонної промисловості та військово-технічного співробітництва, загострення кризових явищ в економіці держави і прогалин чинного законодавства, процеси в цій сфері протягом останнього десятиріччя набули руйнівного характеру «вulgарної» приватизації і комерціалізації. Саме тому набувають актуальності дослідження та реалізація військово-технічної та оборонно-промислової політики України.

Ключові слова: Ефективність, оборонна промисловість, військова політика, безпека, ОПК.

Функционирование оборонной промышленности Украины в последнее время при обострении внешней агрессии приобретает критическую оценку. Из-за чрезмерной политизации и конфликтного характера отношений в сфере оборонной промышленности и военно-технического сотрудничества, обострение кризисных явлений в экономике государства и пробелов действующего

законодательства, процессы в этой сфере в течение последнего десятилетия приобрели разрушительный характер «вulgарной» приватизации и коммерциализации. Именно поэтому приобретают актуальность исследования и реализация военно-технической и оборонно-промышленной политики Украины.

Ключевые слова: Эффективность, оборонная промышленность, военная политика, безопасность, ОПК.

The functioning of the defense industry in recent years Ukraine provided foreign aggression aggravation becomes critical evaluation. Due to excessive politicization and conflicting nature of relations in the field of defense industry and military-technical cooperation, worsening the crisis in the economy and loopholes of the current legislation, the processes in this area over the last decade have become a destructive nature "vulgar" privatization and commercialization. Therefore take Relevance research and implementation of military-technical and military-industrial policy of Ukraine.

Key words: Efficiency, defense industry, military policy, security, DIC.

Постановка проблеми. Оборонна промисловість є складовою не лише сектору безпеки, а й економічної системи країни, отже напрями і результати їх функціонування тісно взаємопов'язані та мають доповнювати один одного. Оборонна промисловість України задовольняє потреби збройних сил в озброєнні та військовій техніці лише на 5-8%, що не достатньо ні для технічної модернізації армії, ні для забезпечення рентабельності галузі. За цих умов зусилля більшості оборонних підприємств зосереджено на експорті продукції. Саме тому доволі актуальним постає питання оцінки ефективності військово-технічної та оборонно-промислової політики України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження літературних джерел дозволило визначити, що більшість українських і закордонних вчених, зокрема російських, сутність безпеки вбачають як стан захищеності від певних загроз. Так, М.І. Камлик [1] визначає економічну безпеку як надійну захищеність національних інтересів в сфері економіки від певних загроз. Такий підхід розділяють О.Ф. Новікова та Р.В. Покотиленко [2], І.С. Чорнодід [3], О.С. Шнико [4] та ін., які також наголошують на економічній безпеці як стані захищеності економічних інтересів окремих суб'єктів (мікроекономічного, регіонального, макроеконо-

мічного) від економічних та пов'язаних з ними ривні загроз.

Постановка завдання. Метою статті є загальна оцінка ефективності формування і реалізації військово-технічної та оборонно-промислової політики України в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним критерієм оцінки ефективності ВТП може бути технічне оснащення ЗСУ та інших військових формувань. З огляду на це, проаналізуємо технічне оснащення ЗСУ. Нині на рівнях вищого військово-політичного керівництва держави, експертного та наукового середовища визнано, що технічне оснащення ЗСУ та інших військових формувань перебуває у критичному стані [5; 6; 7; 8; 9]. Це було відзначено у Стратегії національної безпеки.

У Воєнній доктрині України, затвердженій Указом Президента України від 15 червня 2004 р. № 648/2004 зафіксовано (розділ II, п. 6) [10], що «основними реальними та потенційними внутрішніми загрозами національній безпеці України у воєнній сфері (серед іншого) є:

- небезпечне зниження рівня забезпечення військовою і спеціальною технікою та озброєнням нового покоління ЗСУ, інших військових формувань, що загрожуює послабленням їх боєздатності;

• повільне здійснення реформування Воєнної організації держави та ОПК, недостатнє фінансове забезпечення виконання відповідних програм». Основні проблеми з переоснащення ЗСУ, підтримання технічної готовності систем і комплексів озброєння, на жаль, за останні два десятиріччя Україна так і не вирішила. Державна програма розвитку ОВТ ЗСУ на період до 2009 р., затверджена Постановою КМУ від 19 вересня 2005 р. № 932-0010, не виконана. Найголовніша проблема – хронічна відсутність необхідних на такі цілі бюджетних асигнувань. Видатки державного бюджету на фінансування потреб оборони завжди були значно менші (1,16 – 1,8% ВВП) від рівня, встановленого Законом України «Про оборону України» (3% ВВП). А з 2009 р. навіть ця вимога виключена із законодавства. Наприклад, відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2011 р.» на потреби ЗСУ передбачалося 13,8 млрд грн (1,07% від ВВП), з них загальний фонд становив 11,6 млрд грн (84% видатків), спеціальний фонд – 2,2 млрд грн (16% видатків). Протягом 2011 р. Міністерство оборони отримало 12,7 млрд грн (0,98% від ВВП), з них: із загального фонду – 11,6 млрд грн (100% надходжень), зі спеціального фонду – 1,1 млрд грн (50,4% надходжень). Фінансування ЗСУ за функціональним призначенням у 2011 р. показано в таблиці 1 [11].

Бюджетні асигнування на переоснащення ЗСУ та підтримання технічної готовності їх систем і комплексів озброєння досі не тільки не віднесені до пріоритетів бюджетної політики, а й більша їх частина припадає на негарантовані кошти спеціального фонду

Державна цільова програма підготовки виробництва і створення спеціальних технологій та матеріалів для виготовлення нового та модернізації наявного ОВТ на період до 2009 р., затверджена Постановою КМУ від 21 липня 2005 р. № 635-05, не виконана. У результаті у 2006–2011 р. розтягнуті строки модернізації, створення і прийняття на

озброєння нових зразків зброї, які майже не надходили у війська. Затягнуто, наприклад, виробництво двох військово-транспортних літаків Ан-70. Залишається під сумнівом можливість створення та виробництва багатофункціонального ракетного комплексу. Не завершені важливі розробки керованих авіаційних засобів ураження. Не модернізовано бойові літаки відповідно до планових завдань. Не виконані важливі завдання з поставок нового ОВТ ЗСУ. Взагалі за темпами поставок озброєння в Україні навіть не наблизилися до світових нор – мативів планового оновлення систем озброєння – 4–6%.

Основним критерієм оцінки ефективності оборонно-промислової політики може бути повнота виконання завдань із розробок і виробництва ОВТ оборонно-промисловим комплексом для технічного оснащення ЗСУ та інших військових формувань. Зважаючи на це, проаналізуємо стан ОПК. У рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 20 липня 2007 р. визначено: «Розглянувши хід реалізації Державної програми реформування та розвитку ОПК на період до 2010 року, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 31 березня 2004 р. № 423, Рада національної безпеки і оборони України відзначає незадовільний стан вирішення проблем розвитку оборонно-промислового комплексу. Протягом 2006–2007 рр. ресурси на реалізацію названої Державної програми не визначалися, бюджетні кошти для впровадження заходів з її реалізації не виділялися». У новій редакції 2012 р. Стратегії національної безпеки (п. 3.3) зафіксовано, що «на тлі зростання викликів і посилення загроз національній безпеці зберігається невідповідність сектору безпеки і оборони України завданням захисту національних інтересів, що характеризується (серед іншого): тривалим погіршенням стану ЗСУ і оборонної промисловості» [12]. Оборонна промисловість, яка виробляє продукцію для технічного оснащення Збройних сил та інших військових фор-

Таблиця 1

Фінансування ЗСУ за функціональним призначенням у 2011 р.

Показник	Усього	Утримання ЗСУ	Підготовка ЗСУ	Розвиток ОВТ та інфраструктури
Бюджет, план (млрд грн)	13,8	11,30	0,62	1,88
Бюджет, план, %	100,0	81,9	4,5	13,6
Бюджет, фактично (млрд грн)	12,71	11,03	0,54	1,14
Бюджет, фактично, %	100,0	86,8	4,2	9,0

мувань, перебуває в незадовільному стані. Зношеність основних фондів оборонної промисловості перевищує 60%. Застаріле обладнання не може забезпечити потрібні якість і продуктивність. Оборонні підприємства потребують реструктуризації, масштабної реконструкції й технічного переоснащення. Сформувався високий рівень залежності від критичного імпорту. Хоча деякі підприємства ОПК працюють успішно. Річний обсяг виробництва продукції оборонного призначення на підприємствах України (за оцінками експертів) упродовж 2008–2010 рр. не перевищував 1,7 млрд дол. США. Однак внутрішній ринок через процедуру ДОЗ для силових відомств споживав не більше 8–10% від цього обсягу. Держава фактично відсторонилася від підтримки технологічної модернізації підприємств і стимулювання розвитку критичних технологій. Частка коштів державного бюджету на ці цілі в загальних обсягах капітальних інвестицій складає лише 7–8%, а на впровадження інновацій ще менше – 5%. У результаті інноваційні процеси в ОПК не активовані. Мізерною є частка (3%) впроваджених нових технологічних процесів у сфері виробництва озброєння в загальних обсягах освоєних нових технологій. Ледь жевріє діяльність із патентування вітчизняних винаходів у країнах світу (у 2008 р. було отримано лише 4 патенти), впровадження винаходів, нових технологій та матеріалів (частка таких робіт у загальних обсягах інноваційної продукції склала у 2008 р. відповідно 5,7, 2,9 та 0,8%). Дедалі більше загострюються кадрові проблеми ОПК (старіння й дефіцит наукових, інженерних кадрів і кадрів робітничих спеціальностей). Політики, науковці й експерти стверджують, що у 2008–2009 рр. зірвані фактично всі державні програми, пов'язані із розвитком ЗСУ, була заморожена робота щодо проектування та виробництва сучасних видів ОВСТ, спостерігалось розпорошення науково-конструкторських, інженерних сил між різними відомствами, була відсутня чітка система державного управління ОПК.

Функціонування оборонної промисловості України останнім часом за умови загострення зовнішньо агресії набуває критичної оцінки. Через надмірну політизацію і конфліктний характер відносин у сфері оборонної промисловості та військово-технічного співробітництва, загострення кризових явищ в економіці держави і прогалин чинного законодавства, процеси в цій сфері протягом останнього десятиріччя набули руйнівного характеру «вульгарної» приватизації і комерціалізації.

Державне управління в галузі оборонної промисловості характеризується епізодичними, не достатньо системними спробами покращити стан галузі (а на практиці – конкретних підприємств), не підкріпленими ні реалістичними прогнозами та цілями, ні наявними ресурсами. На цьому фоні структурні реформи відійшли на другий

план. Міністерствами та відомствами протягом останнього часу не виконано жодної з розроблених середньострокових програм. Проте, на рівні річних планів увага органів державної влади неформально зосереджувалася насамперед на перерозподілі фінансових потоків і приватизації окремих підприємств, чиї активи мають комерційну цінність [13].

Загалом стан оборонної промисловості характеризується:

- низьким рівнем задоволення потреб збройних сил, практичною відсутністю внутрішнього ринку озброєння та військової техніки;
- фрагментацією галузі і значними диспропорціями в її сегментах;
- переважанням державної форми власності на підприємствах і неефективністю державного управління на національному, галузевому, регіональному рівнях і на рівні підприємств;
- низьким рівнем технологічної оснащеності і браком ресурсів (управлінських, кадрових, фінансових) для розвитку, ускладненим доступом до інвестиційних і кредитних ресурсів;
- значною залежністю винятково від російських постачальників і замовників;
- низьким рівнем залучення до міжнародної кооперації.

Стрімка зміна геополітичної ситуації в світі на початку XXI ст., поява нових центрів сили, кожний з яких має власні економічні, політичні та інші інтереси, призводить до зростання напруження у відносинах між країнами, загострення військових конфліктів та появи нових. На сьогодні все більше відслідковується тенденція до нарощування військової потужності в багатьох країнах світу, постійне підвищення військового потенціалу країн-лідерів у виробництві зброї та збільшення імпорту зброї серед країн-споживачів. Україна, маючи потужну військово-промислову базу також знаходиться у цьому векторі, та незважаючи на внутрішні потреби в озброєнні, все ще залишається в лідерах серед країн-експортерів зброї в світі.

Оборонно-промисловий комплекс щорічно забезпечує експортні надходження від продажу продукції в США – 10,0–12,0 млрд дол. США, в Російській Федерації – 6,0 млрд дол. США, в Франції – 2,0–3,0 млрд дол. США, у Великобританії – 4,0–5,0 млрд дол. США, у Німеччині – 0–4,0 млрд дол. США, в Україні – 0,5–1,2 млрд дол. США.

За даними досліджень міжнародної організації «Стокгольмський інститут дослідження проблем миру» (SIPRI) у 2014 році витрати на озброєння у світі склали 1,75 трлн дол. США. Слід зазначити, що в розвинених країнах витрати на озброєння постійно зменшуються, в той час як у більшості країн, що розвиваються, вони збільшуються, що і дає загальне світове зростання. На

кінець 2014 року лідерами в отриманні озброєнь серед регіонів були Азія і Океанія (47% світового імпорту) та Близький Схід (19%). Імпорт озброєнь європейськими країнами зменшився на 25% та склав 21% [13].

Статистичні дані підтверджують, що країни, які розвиваються останніми роками постійно нарощують свій військовий потенціал (табл. 2) [14].

Є країни, які паралельно акцентують увагу і на імпорті і на експорті зброї (США, Південна Корея), що пояснюється розвитком міжнародної кооперації при виробництві цієї продукції.

Особливо зростання експорту зброї за останнє десятиріччя помітне у Китаї, Україні, Іспанії та Ізраїлі.

Серед імпортерів, найбільші обсяги представлені переважно країнами, що розвиваються (табл. 3).

Найбільші імпортери (Індія, Саудівська Аравія) постійно нарощують закупівлю озброєнь, в той час як інші (наприклад, Китай) навпаки – зменшують, інтенсивно розвиваючи цю галузь у себе.

Згідно оцінок експортів, у 2009-2014 роках продажем озброєнь займалися 55 країн, а їх послугами скористалися 152 держави. Найбільшу потребу в нарощуванні озброєнь, за оцінками Інституту, все ще мають держави Азійсько-Тихоо-

кеанського регіону – вони займають 47% світового імпорту зброї. Другий за обсягами збуту для експортерів є Близький Схід, куди була поставлена п'ята частина (19%) проданої в світі зброї.

Третє місце на ринку імпорту зброї належить європейським країнам (15%), які за цей період значно скоротили свою частку.

Експорт зброї в Україні у 2014 році зріс майже до 1,5 млрд. дол.

Порівняння міжнародного ринку зброї у 2005-2009 та 2012-2015 років показує, що сумарний обсяг угод постійно зростає. Незважаючи на коливання, які спостерігались протягом цього періоду, за останні п'ять років продажі озброєння збільшилися на 16%. При цьому, зростання ринку у 2015 році (порівняно із попереднім 2014-м) має мені масштаби, ніж у випадку із п'ятирічними періодами. Перше місце за продажами озброєння та техніки за останні 5 років зберігали США. На американську оборону промисловість у 2012-2015 роках припадало 31% від загального обсягу військових постачань. При цьому за останні роки експорт американської зброї зріс на 23% порівняно із попереднім п'ятирічним періодом. На думку експертів, США традиційно використовують військово-технічне співробітництво як інструмент зовнішньої політики та засобу забезпечення між-

Таблиця 2

Розподіл світового ринку озброєнь за експортерами та імпортерами (2004-2008 роки, 2009-2014 роки)

Країни	Частка ринку у 2004-2008 роки,%	Частка ринку у 2009-2014 роки,%	Основні покупці
США	30	29	Австралія, Південна Корея, ОАЕ
Росія	24	27	Індія, Китай, Алжир
Німеччина	10	7	США, Греція, Ізраїль
Китай	2	6	Пакистан, Бангладеш, М'янма
Франція	9	5	Китай, Марокко, Сінгапур
Великобританія	4	4	Саудівська Аравія, США, Індія
Іспанія	2	3	Норвегія, Австралія, Венесуела
Україна	2	3	Китай, Пакистан, Росія
Італія	2	3	Індія, ОАЕ, США
Ізраїль	2	2	Індія, Туреччина, Колумбія

Таблиця 3

Найбільші світові імпортери зброї, млн. дол. США (ціни 1990-го року)

Країна	2001	2005	2012	2013
Індія	911	1036	1810	3337
Австралія	364	470	380	1677
Південна Корея	1262	686	1821	1131
Сінгапур	622	543	1123	1078
США	301	501	808	893
Алжир	418	156	1518	791
Саудівська Аравія	158	332	939	2580
Греція	710	389	563	703
Китай	2015	3511	1481	559
ОАЕ	243	2198	748	493

народної безпеки, окрім цього експорт допомагає зберегти оборону промисловість в умовах скорочення власних замовлень.

На другому місці в переліку найбільших експортерів залишається Росія, яка займає 27% ринку. За останні 5 років російський експорт зріс на 37%. Третім за обсягами продажів на сьогодні є Китай. Обсяги продажів китайської зброї за 5 років зросли на 143%, що, однак, поки що не дає можливості наздогнати лідерів.

З'явилися нові тенденції щодо країн-імпортерів озброєння. Продовжують озброюватись країни Ради співробітництва держав Перської затоки. Сумарні закупівлі шести країн цієї організації за останні 5 років зросли на 71%. Окрім того, на ці держави припадає 54% закупівель, здійснених усіма країнами Близького Сходу. Особливо стрімко зростає військовий імпорт у Саудівську Аравію. Він збільшився майже в чотири рази, завдяки чому Саудівська Аравія посіла друге місце в світовому рейтингу імпортерів зброї. Причиною цього вважається необхідність переозброєння армії через швидке моральне старіння військової техніки, а також новими військовими загрозами в регіоні.

Серед 10 країн-лідерів в закупівлі зброї половина розміщена в Азії. Індія займає перше місце, маючи 15% загальносвітового обсягу закупівель. Китай має 5%, Пакистан 4%, Південна Корея та Сінгапур – по 3%.

У 2014 році Україна зайняла десяте місце в списку найбільших експортерів озброєнь та військової техніки в світі. Військовий експорт країни склав 589 млн. дол. Перше місце в цьому рейтингу зайняла Росія з 8,3 млрд. дол., друге – США із 6,2 млрд. дол., третє – Китай із 1,8 млрд. дол.

Експорт озброєння з України у 2009-2014 роках зріс приблизно на 72%. Таким чином, частка України на світовому ринку постачальників зброї зросла до 3% у 2009-2014 роках порівняно із 2% у 2004-2008 роками та країна змістилась на 8-й сходинці глобального списку. Ключові споживачі зброї українського виробництва – Китай, куди відправляється п'ята частина (21%) експорту зброї, Пакистан (8%) та Росія (7%) [13].

У період з 2012 по 2015 роки частка України на глобальному ринку озброєнь також склала 3%. Україна піднялась у 2015 році на одну сходинку, зайнявши 9 місце у світовому рейтингу експортерів зброї [14].

У 2014 році ДП «Укроборонпром», продав за кордон зброї на суму 1,79 млрд. дол. США. У 2015 році експорт впав через війну у східних регіонах, однак не зупинився зовсім [15].

Основними складовими українського експорту були двигуни АІ-222, які активно постачались до Китаю та ряд інших держав. Окрім того, Україна продавала газові турбіни для військових кораблів Китаю та Індії, фрегати – екваторіальній Гвінеї,

ракети для винищувачів МіГ-29 – Чаду, літаки – Хорватії та Мозамбіку. Також Україна продавала броньовані ремонтно-евакуаційні машини, які використовуються для вивозу з поля бою пошкоджених танків та БТР, Азербайджану; бронемашини та танки – Таїланду та Нігерії; протитанкові ракетні установки – Казахстану та неназваній країні у Східній чи Північній Африці.

Зміна протягом останніх років геостратегічного простору та наявність у більшості країн регіону власних програм переозброєння зумовлює необхідність для України мати адекватну зброю стримування.

На сьогодні основні статті закупівлі озброєння та військової техніки країн, що оточують Україну, спрямовані на посилення стратегічного компонента та збільшення загальних військових потужностей з акцентом на ударні та розвідувальні комплекси; розвиток мобільності та сумісності озброєння та військової техніки, націленої на забезпечення взаємодії з партнерами військової коаліції; розвиток окремих видів озброєння та військової техніки в межах військової спеціалізації. Переважна більшість цих країн провела диверсифікацію джерел постачання озброєння та військової техніки. Так, Польща зробила свій вибір, пов'язаний з американською та німецькою військовою технікою (закупила в США 48 бойових літаків F-16 C/D, на суму 4,5 млрд. дол. США (рішення прийнято у 2008 році), придбала 10 іспанських військово-транспортних літаків C-295M (фірма-виробник CASA), планує закупити 80 бойових вертольотів на суму 3 млрд. дол. США).

Румунія планує закупити 48 американських бойових літаків F-16 на суму 4,5 млрд. дол. США (фірма виробник – Lockheed Martin, рішення прийнято у 2008 році), 4 багатоцільових корвета (період закупівлі – 2012-2013 роки), 4 мінних тральщиків (період закупівлі – 2012-2013 років), придбала 2 британських фрегата, замовила 7 середніх військово-транспортних літаків C-27J «Спартан» на суму 340 млн. дол. США та оголосила про плани закупівлі 31 БТР «Піранія-3С» у Швейцарії (фірма-виробник – Mowag), готується до запуску національного супутника Землі.

Туреччина у 2008 р. заявила про рішення закупити 100 винищувачів F-35JSF (фірма-виробник – Lockheed Martin в кооперації з місцевою компанією TAI), 55 південнокорейських учбово-тренувальних літаків і 10 нових військово-транспортних літаків A-400M. Має програму власної розробки усіх типів безпілотних літальних апаратів та план закупівлі 51 вертольота A129T (компанія-виробник – Augusta/Westland), реалізує програму будівництва 12 легких фрегатів.

До основної продукції, закупаваної країнами, що оточують Україну, відносяться бойові літаки та вертольоти, кораблі різних типів, безпілотні системи,

засоби протиповітряної оборони, радары, високоточні засоби ураження різного базування, легка бронетехніка, військово-транспортна авіація тощо.

Ці країни вважають своїм першочерговим завданням у сфері оборонно-промислової політики організацію заміни або проведення модернізації застарілих літаків і вертольотів, бойових кораблів, зенітно-ракетних комплексів, танків, бойових машин піхоти, бронетранспортерів, які залишилися у них після розпаду СРСР.

Військово-технічне співробітництво України з іноземними державами за оцінками досягнутих цифр у 2014 році є рекордним. Основний внесок у розвиток вітчизняного ОПК зроблений підприємствами державного концерну «Укроборонпром», частка якого складає 95% обігу (включаючи експортні операції приватних підприємств, які здійснюються через «Укрспецекспорт» та його дочірні підприємства).

Україна надає продукцію спеціального призначення в декілька десятків країн світу, в основному в країни Африки, Близького Сходу та Азії: Азія – 47%, Африка-23%, СНД-21%, Європа-6%, Америка-3%.

Згідно із даними Державної служби експортного контролю України, у 2014 році Україна поставила на експорт 111,2 тисяч одиниць різного стрілецького озброєння та 557 одиниць бронетехніки, артилерійських та ракетних установок. За підсумками 2014 року українські підприємства передали Судану та Ефіопії 20 та 29 основних бойових танків Т-72 відповідно. Таїланду були передані 42 бронетранспортера БТР-3Е1/М2/РК/БР, а Іраку – 34 БТР-4/К.

Окрім того, поставки бронетехніки здійснювались в Азербайджан, Польщу та Нігерію. В Нігер та Чад були поставлені два та чотири штурмовика Су-25, а Росії – один гелікоптер Мі-8Т. Судану також були передані десять гаубиць 2С1 «Гвоздика» та Д-30 та 20 бойових машин піхоти БМП-1 [16].

Китай у 2014 році отримав малий десантний корабель на повітряній подушці проекту 958 «Бізон». Однак, слід зазначити, що співробітництво з Китаєм як правило не є довготривалим та з великими замовленнями. Стратегія Китаю при покупці озброєнь типова для роботи в усіх галузях, особливо високотехнологічних: купується мінімально можлива кількість зразків з метою їх подальшого технічного вивчення, копіювання та власного виробництва. 360 одиниць пускових ракетних установок та ракет до них були продані в Індію, а Казахстану – 18 одиниць таких систем.

Питання доцільності та першочерговості використання техніки, яка йде на експорт, в Україні постає одразу, однак слід враховувати й той факт, що скоріше за все контракти на постачання цієї техніки були укладені на початку 2014 року, ще до початку війни, а порушення їх виконання тягне за

собою накладання суттєвих штрафів. Окрім того, частина модернізованих танків Т-64А, які були передбачені Демократичній республіці Конго, були передані загонам Нацгвардії. За даними СІПРІ, Україна постачала у 2015 році Казахстану та неназваній африканській країні протитанкові ракети Р-2, не дивлячись на те, що це той же самий тип зброї, про який український уряд просить своїх західних партнерів. Окрім цього, Україна має суттєву нестачу бронетехніки та танків, про що свідчить відкладання поставок за вже укладеними контрактами та купівля вже використовуваних бронемашин АТ-105 Saxon у Великобританії.

Висновки з проведеного дослідження. Україна має достатні виробничі потужності для випуску власних версій американської зброї, в якій вона має потребу – від радарів до ракет з функцією самонаведення. В Укроборонпрому є більше сотні заводів, які розміщені поза зоною конфлікту, на яких працює біля 60000 людей. Деякі з цих заводів – сучасні підприємства, які виробляли товар для експорту в Росію (з 2009 по 2014 роки вона була третім за величиною покупцем товарів українського ОПК, після Китаю та Пакистану) та на десятки інших ринків.

Українській оборонній промисловості потрібні інвестиції та допомога у позбавленні від контрактів з Росією. Більшість заводів – окрім 20, які залишилися на захоплених територіях, залишаються дієздатними. Інвестиції в український ОПК мали б і довгостроковий ефект – вони допомогли б відбудові економіки країни.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Камлик М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко – правовий аспект [Текст]: навчальний посібник / М.І. Камлик. – К.: Атіка, 2005. – 432 с
2. Новікова О.Ф. Економічна безпека: концептуальні визначення та механізми забезпечення [Текст]: монографія / О.Ф. Новікова, Р.В. Покотиленко. – Донецьк: НАН України. Ін-т економіки промисловості, 2006. – 408 с
3. Чорнодід І.С. Економічна безпека як категорія економічної теорії [Текст] / І.С. Чорнодід // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – №11. – С. 13-20.
4. Шнипко О.С. Види і чинники безпеки ієрархічних економічних систем: теоретико-методологічний аспект [Текст] / О.С. Шнипко // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 5. – С. 78-85.
5. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Про стан та перспективи розвитку Воєнної організації та сектору безпеки України»: постанова Верховної Ради України від 05.07.2012 р. № 5086-VI // Голос України. – 2012. – 24 липня. – С. 4.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 року «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки Укра-

їни» : указ Президента України від 08.06.2012 р. №389/2012. //Офіційний вісник України.–2012.–№45.– С. 1749.

7. Горбулін В. П. Україна потребує нової військово-технічної політики / В. П. Горбулін [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// defense-ua.com/rus/hotnews/?id=30647&prn=yes](http://defense-ua.com/rus/hotnews/?id=30647&prn=yes).

8. Міноборони: У 2012 році бюджетні призначення на ремонт ОБТ збільшені у 2,4 разу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=245260387&cat_id=244277212](http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=245260387&cat_id=244277212).

9. Саламатін: Стан військової техніки ЗСУ критичний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zik.ua/ua/news/2012/05>.

10. Визначено стратегічні напрями відновлення технічної готовності озброєння ЗСУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/ru/publish/article?art_id=2455&cat_id=244276429.

11. Про Воєнну доктрину України : указ Прези-

дента України від 15.06.2004 р. № 648/2004 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 30. – Т. 1. – Ст. 2005.

12. Біла книга – 2011. Збройні Сили України. – К., 2012. – 83 с.

13. Геополітичний аналіз балансу сил і змін у ньому на фоні російсько-українського конфлікту. М. Сунгуровський // http://razumkov.org.ua/ukr/article.php?news_id=1121.

14. Simon T. Wezeman and Pieter D. Wezeman Trends in international arms transfers, 2013. – SIPRI fact sheet, march, 2014 // <http://books.sipri.org/files/FS/SIPRIFS1403.pdf>.

15. Україна – один із лідерів з продажу зброї – дослідження // <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24939935.html>.

16. Україна на 12 місці в світовому рейтингу експортерів зброї // http://www.nbr.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=191:-12-&catid=15:novini&Itemid=39.

17. Украина тратит на армию в 29 раз меньше России // <http://censor.net.ua/n197699>.